

Tatjana Lazorčáková

Dramat a doświadczenie

Beata Popczyk-Szczęsna a Magdalena Figzał (eds.). *Dramat a doświadczenie*. Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, 2014. 486 s.

V *Theatraliích* 2013/1 jsem poměrně detailně informovala o konferenci *Dramat a doświadczenie (Drama a zkušenost)*,¹ která se konala 24.–25. května 2012 v Katovicích, a stejně obsírně i o tematickém zaměření zmíněného setkání zástupců polských teatrologů, literárních vědců a filologů. Na sklonku roku 2014 vyšla pod stejným názvem ve vydavatelství Slezské univerzity v Katovicích objemná monografie, která shrnuje jednotlivé konferenční příspěvky a podává tak současně důkaz interdisciplinárního diskursu probíhajícího v polské teatrologii. Na téměř 500 stranách se otevírají mnohá témata rezonující i v českém divadelněvědném kontextu: nejednotnost a nezakotvenost pojmů, opouštění tradičních estetických kategorií v zájmu reflexe sociálních, politických či historických událostí, performační charakter divadla a přístup k jeho analýze, problematika subjektu narace a hledání identity jako dominantní témata v současném divadle, krize tradiční dramatické struktury, fragmentárnost, improvizace jako východisko inscenace, intermedialita scénického tvaru – a to jsem zdaleka nevyčerpala všechny impulzy, které považuji za doklad provázanosti divadelní tvorby a její odborné reflexe ve střeoevropském prostoru.

Redaktorky svazku Beata Popczyk-Szczęsna a Magdalena Figzał rozdělily texty do pěti tematických oddílů týkajících

se *medializace zkušeností, dramatické reflexe prožitků historických událostí, záznamu „hraničních“ zážitků, kategorií přežití-svědectví-reprezentace* (obsažených v dramatických textech) a tzv. *textů v akci* (spojených s performativní scénickou tvorbou). Vstupní příspěvky jsou koncipovány více jako teoreticky podložené úvahy vycházející z filozofických a teoretických konceptů například Hanse-Georga Gadamera, Marshalla McLuhana, Donalda Davidsona a věnují se vymezení samotného pojmu zkušenost (Marek Pieniążek: „Podmiot w transmedialnym dialogu z kulturą“ [„Subjekt v transmediálním dialogu s kulturou“]; Wojciech Baluch: „Doświadczenie odcielesnione: nowe wymiary dramatyzacji w świecie nowych mediów“ [„Odtělesněná zkušenost: nové rozměry dramatizace ve světě nových médií“]). Postupně však začne v textech převažovat odkazování ke konkrétním dramatikům, jejich filozofickým východiskům i ke konkrétním dílům (Ewa Wąchocka: „Doświadczenie pamięci“ [„Zkušenost paměti“]; Antoni Winch: „Doświadczenie dramatu i dramat doświadczenia“ [„Zkušenost dramatu a drama zkušenosti“]). V druhém tematickém oddílu jsou texty věnující se divadelním či dramatickým dílům, jejichž impulzem byly konkrétní historické události. Odrážejí nejen inscenace na polských scénách od devadesátých let minulého století, které bychom mohli přiřadit k linii dokumentár-

1 Překlady z polštiny v celém textu Petr Vlček.

ního divadla, ale také k tvorbě někdejších „alternativních“ studentských souborů a jejich divadelní reakci na dobový politický kontext (Krystyna Latawiec: „Dramaticzne i teatralne reprezentacje przeżywania historii“ [„Dramatické a divadelní reprezentace prožitě historie“]; Adriana Świątek: „Doświadczenie stanu wojennego w spektaklu Piołun Teatru Ósmego dnia“ [„Zkušenost výjimečného stavu Polska v inscenaci Pelyněk divadla Teatr Ósmego dnia“]). V této souvislosti jsou texty věnovány jak scénickým nastudováním tradičních dramatických textů, tak projektům vzniklým na základě scénářů a libret, využívajícím dobové dokumenty a vyprávěním o determinaci jedince v konkrétních historických a politických situacích (např. Agnieszka Watras: „Tekst dramatyczny jako reprezentacja doświadczenia zbiorowego i historycznego na przykładzie Naszej klas. Historia w XIV lekcjach Tadeusza Słobodzianka“ [„Dramatický text jako reprezentace kolektivní a dějinné zkušenosti na příkladu Naší třídy. Historie 20. století ve 14 lekcích Tadeusze Słobodzianka“]).

Následující okruh shrnuje studie autorů věnujících se dramatice s tematikou mezních životních situací. Řada z nich přináší nezvykle detailní textové a sémantické analýzy dramatických textů takových autorů jako Jean-Paul Sartre, Tadeusz Różewicz, Jon Fosse, ale i současných polských dramatiků – Ingmar Villqist, Andrej Stasiuk, Marek Pruchniewski, Karol Hubert Rostworowski (Aleksander Kopka: „Doświadczenie śmierci w dramacie Jeana-Paula Sartre’a“ [„Zkušenost smrti v dramatu Jeana-Paula Sartra“]; Irena Górka: „Śmierć jako doświadczenie granicz-

ne w polskim dramacie współczesnym“ [„Smrt jako mezní zkušenost současné polské dramatiky“]; Ewa Dąbek-Derda: „W stronę metafizyki. Doświadczenie życia – doświadczenie teatru w dramatach Jona Fossego“ [„K metafyzice. Zkušenost života – zkušenost divadla v dramatech Jona Fosse“]; Małgorzata Krakowiak: „Czy możliwy jest brak dramatu w dramacie o śmierci? Kwintet Andrzeja Stasiuka“ [„Je možná absence dramatu ve hře o smrti? – Kwintet Andrzeje Stasiuka“]).

Obdobně koncipované texty, zkoumající poetiku, tematickou a motivickou strukturu dramatu se zaměřením na formulované kategorie svědectví, prožitku a reprezentace jsou shromážděny také ve čtvrtém oddíle publikace (Aneta Glowacka: „Doświadczenie kobiece. Odrzucona w dramatach Antoniny Grzegorzewskiej“ [„Ženská zkušenost. Odmítnutá v dramatech Antoniny Grzegorzewské“]; Beata Popczyk-Szczęsna: „Doświadczenie – powtórzone: strategie reprezentacji świata w wybranych dramatach Artura Pałygi i Zyty Rudzkiej“ [„Opakovaná zkušenost: strategie reprezentace světa ve vybraných dramatech Artura Pałygy a Zyty Rudzké“]).

Z pohledu čtenáře, který se zaměřuje více na inscenační praxi a její současné podoby na polských scénách, je nejinspirativnější pátý oddíl, věnovaný konkrétním scénickým formám patřícím do linie autorského divadla či performativních projektů a seznamující detailně s tvorbou režisérů Jerzyho Jarockého nebo Kristiana Lupy. Autoři studií vycházejí z textové analýzy biograficky laděných scénářů, zabývajících se životními osudy kontroverzních a provokativních tvůrců a filozofickými a estetickými aspekty jejich tvor-

by (např. Stanisław Ignacy Witkiewicz, Tadeusz Słobodzianek), nebo se věnují genezím konkrétních scénických tvarů (Katarzyna Fazan: „Teatralne portrety artystów. Dramatyczność biografii w inscenacjach Jerzego Jarockiego a Krystiana Lupy“ [„Divadelní portréty. Dramatičnost biografie v inscenacích Jerzyho Jarockého a Krystiana Lupy“]; Piotr Rudzki: „Poczekalnia. 0 w reżyserii Krystiana Lupy – prehistoria tekstu“ [„Čekárna. 0 v režii Krystiana Lupy – prehistorie textu“]). Zejména text vracející se k první verzi experimentu režiséra Lupy, založenému na herecké improvizaci ve veřejném prostoru, dokládá antropologické aspekty současného polského divadla ve smyslu ohledávání prostoru socializace a mezilidské komunikace.

Z pohledu účastníka konference v roce 2012 mohu dodat, že řada autorů původní příspěvky rozšířila a publikovala pod přesněji formulovaným názvem a že pečlivě zpracované poznámky u textů jsou pro čtenáře z řad studentů či odborné veřejnosti cennými odkazy na filozofická, teoretická i metodologická východiska polských kolegů. Publikace obsahuje krátké medailony všech přispívajících autorů, včetně akademického pracoviště, odborného zaměření a publikační činnosti jednotlivých osobností – samozřejmost, která ovšem dovolu- je detailnější seznámení se zástupci polské teatrologie a jejich aktuálním odborným zaměřením.